

Hondsrug en Veenlanden

Editie 14, Jaargang 6, nummer 2

Galwespen

Herfstkleuren

Natuurmoment

Een terugblik

AUTEUR: JOS VINK

en een vooruitblik op het nieuwe jaar

De activiteiten die onze afdeling dit jaar organiseerde hebben weer veel enthousiaste reacties opgeleverd. Over de mossenlezing en -excursie schreven we in het vorige nummer van Hondsrug en Veenlanden. In dit nummer staan verslagen van de excursie naar de Marker Wadden en de paddenstoelwandeling voor kinderen.

Enkele geplande activiteiten gingen niet door vanwege gebrek aan belangstelling. Dit geldt voor de verbindings-excursie, de slootjesdag en de fietstocht voor leden. Daar staat tegenover dat er heel veel belangstelling was voor de excursie in het natuurgebied Exloërkijl, die werd verzorgd door Wietze Koops en Jos Vink. Een grote groep natuurliefhebbers die voor een deel afkomstig was uit de directe omgeving genoot met ons van de wandeling door dit bijzondere bosgebied. De gidsen werden door locals gewezen op bijzonderheden in het bos. Leuk! Ook voor de wildplukwandeling met Leah Groeneweg was veel belangstelling, met name van niet-leden. De traditionele zwerftocht door de Mandelanden trekt nog steeds veel belangstelling. De plantjesruilmarkt werd ook weer goed bezocht door tuinliefhebbers uit Borger en directe omgeving.

Heel bijzonder was de prachtige rondleiding door Jansiem Rus van IVN Zuidlaren door het natuurgebied Tusschenwater. Heel veel bijzondere vogelsoorten werden daar gespot. Deze excursie op uitnodiging van IVN Zuidlaren was alleen voor leden. De opkomst was niet groot maar de leden die meegingen waren blij verrast.

Foto: ©Jos Vink

Vooruitblik op 2023. Noteer de genoemde datums alvast in de agenda!

De activiteitencommissie is nog bezig met de voorbereiding van het programma. We hebben als commissie behoefte aan een of meer leden die met ons willen meedenken over activiteiten en een of meer activiteiten willen organiseren. Er is in ieder geval één vacature in de commissie. Belangstelling om mee te doen? Stuur een mail en we nemen contact op.

Wat staat nu al op de rails?Vast ligt de datum van de ledenvergadering. Deze keer willen we die combineren met een snertwandeling vanuit het dorps huis in Valthe. De datum is **zaterdag 28 januari vanaf 10.00 uur**. We starten met een wandeling en tijdens de lunch beginnen we met de ledenvergadering.

In februari is er een prachtige lezing van Geert de Vries. Het is een nieuwe lezing van Geert die hij nog niet eerder gehouden heeft. Deze keer is het onderwerp zijn vele kampeeravonturen in Polen, waar hij een landschap vond dat lange tijd geleden ook in Drenthe bestond. De datum is **donderdagavond 23 februari** in de filmzaal van het Hunebedcentrum. Deze lezing mogen jullie echt niet missen.

Foto: huismoeder ©LenieDoornkamp

Op **vrijdag 19 mei** gaan we 'nachtvlinders' in het Natuurparkje Alinghoek in Drouwen, samen met onze leden Luciënne en Hink. We beginnen in het dorps huis en gaan als het donker is in het mooie natuurparkje nachtvlinders bekijken.

Andere nog niet op datum geplande activiteiten zijn een workshop diersporen, een activiteit voor kinderen van de basisschool, vertoning van de film De Grutto van Ruben Smit, een lezing van het waterschap, de traditionele Mandelandenexcursie en nog veel meer.

Alles wordt tijdig aangekondigd in de Nieuwsbrief. Leden krijgen voorrang bij een eventueel verplichte aanmelding en ook geven we korting als er een toegangsprijs moet worden gevraagd. We houden jullie via de nieuwsbrief op de hoogte. Deze nieuwsbrief verschijnt meerdere keren per jaar. Zorg dat je hem niet mist.

Hondsrug en Veenlanden

IVN Borger-Odoorn - 2022-2

Ik vertrek als voorzitter

Het is alweer ruim 30 jaar geleden dat ik bij IVN Zwolle de natuurgidsencursus deed. Ik heb heel wat groepen door de natuur rond Zwolle geleid. Mooi was dat. Nu ben ik voorzitter van onze mooie IVN-afdeling. Dat is ook prachtig, een voorrecht ook. Ik had dat nog graag een tijdje willen blijven doen, ware het niet dat ik begonnen ben aan een nieuwe functie bij de gemeente Borger-Odoorn. De combinatie met het voorzitterschap is niet handig. Daarom wil ik bij de komende ledenvergadering in het voorjaar mijn functie overdragen. Aan wie dat weet ik nog niet. Denk er eens over na. Misschien iets voor jou? Ik kijk met heel veel plezier en ook trots terug op de projecten die gedurende mijn bestuursperiode de revue zijn gepasseerd. Denk daarbij aan de ontwikkeling van het Natuurparkje Alinghoek of ons bloemenweideproject waarmee we zelfs genomineerd zijn. Maar het gezelligst zijn misschien nog wel de ontbijtwandelingen, de plantjesmarkten of de excursies met onze deskundige gidsen. We zijn tot mooie dingen in staat en ik hoop dat we dat nog heel lang mogen blijven doen. Natuur- en milieueducatie zijn in deze tijd zo ontzettend belangrijk. Daar blijf ik mij ook graag voor inzetten, misschien wel weer meer als natuurgids. Dan is de cirkel weer rond. Heel veel leesplezier!

Lidy Kuiper, voorzitter

Inhoud

- 1 Voorblad, foto boven: Grutto ©Geert de Vries, onder: mos ©Lenie Doornkamp
- 2 Activiteitenprogramma
- 3 Voorwoord/Colofon
- 4 Gallen
- 5 Herfstkleuren
- 6 Tuin Drouwenerveen
- 7 Natuurwerkdag
- 8 Natuurmoment
- 9/- Verslag excursie Marker
- 10 Wadden
- 11 Paddenstoelen en regenwormen
- 12 Achterpagina foto: Grote stinkzwam ©Lenie Doornkamp

Colofon

Voorzitter: Lidy Kuiper
Secretaris: Jos Vink
Penningmeester: Jan Veldman
Lid: Elsa Schepers
Redactie: Jos Vink, Jan Veldman en Jaap de Bruijn
Layout: Lenie Doornkamp

Mailadressen:

Bestuur:
ivnborgerodoorn@gmail.com
Activiteitencommissie:
ac.ivn.bo@gmail.com
Redactie:
kopijivnborgerodoorn@gmail.com

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem

Over gallen en hun wespen

AUTEUR: JOS VINK

Mensen hebben hun huizen, vossen hun holen en vogels hun nesten. En galwespen? Die hebben hun gallen!

Het is eigenlijk heel bijzonder hoe zo'n gal ontstaat. Het insect, het kan ook een mug, een aaltje of een mijt zijn, spuit een klein beetje van een bepaalde stof in een knop of een blad. Hierdoor komt een apart groeiproces op gang. Er ontstaat een compleet huis naar elk gewenst ontwerp. Als het klaar is vindt de larve leeftocht voor enkele weken tot een half jaar. De boom levert voedsel aan zijn eigen vijand en het is ook nog vers en voedzaam. Het huis, de gal is ook nog eens beschermd voor indringers van buiten. Een galappel bevat bijvoorbeeld een heleboel looizuur. Het huis heeft ook een ingenieus luchtverversingssysteem waardoor de larve de benodigde zuurstof krijgt. Zelf aangemaakt door ontbinding van suikers.

Er zijn in de natuur wel 15.000 soorten gallen gevonden. Bekend zijn de galappeltjes op een eikenblad die gemaakt worden door de galappelwesp.

De voortplanting van deze galappelwesp verloopt heel bijzonder. Met het vallen van de bladeren komen ook de galappels mee naar beneden. Deze liggen tussen de bladeren op de grond. Het larfje verpopt zich dan tot een galwesp. Dat bolvormige beestje heeft een wat omlaag gerichte kop met vrij krachtige kaken. Die zijn nodig om zichzelf naar buiten te knagen. Dat doen de wespjes in december of januari. Je kunt zien als de wesp uit de gal is: dan zit er een mooi rond knaaggaatje in. Uit de galappels komen alleen maar vrouwelijke wespen.

Je zou verwachten dat de voortplanting dan stopt, maar deze vrouwtjes kunnen toch gewoon eitjes leggen. Dat doen ze op eikenknoppen op een tak. En ook hier geldt dat er door de meegekomen groeistoffen weer een gal gemaakt wordt. Nu geen galappel, maar een paars fluweelgalletje. In mei of juni zijn de wespjes die daarin zitten weer volwassen.

Deze keer komen er wel vrouwtjes en mannetjes uit. Er wordt gepaard en galwespvrouwen leggen eieren op de jonge bladeren. Dat worden dan weer wel galappels. De levenscyclus is rond.

Foto's van boven naar beneden:

1. gal
2. gal met rups
3. galwesp

Waarom verliezen bomen hun bladeren in de herfst?

AUTEUR: JOS VINK

Deze vraag stellen kinderen in deze tijd van het jaar tijdens een boswandeling vaak aan hun ouders of grootouders.

Waarom doen bomen dat eigenlijk en waarom doen niet alle bomen dat?

Bladval is typisch iets voor loofbomen. Slechts één naaldboom, de lariks, verliest zijn bladeren (naalden) ook allemaal tegelijk. Gedurende het zomerhalfjaar zuigen bomen met hun wortels veel water op. Dat water wordt uiteindelijk via de huidmondjes in de bladeren weer verdampt. In de winter is het voor een boom veel moeilijker om water op te nemen. Als de grond bevroren is lukt dat al helemaal niet. Als de bladeren dan gewoon water blijven verdampen verdroogt de boom en bovendien zullen bladeren dan bevriezen.

Blad in herfstkleuren, ©JosVink

Om die reden komt er in het najaar een ingewikkeld proces op gang. Een plantenhormoon speelt hierbij een belangrijke rol. Dit hormoon maken de bladeren van een boom aan als de dagen gaan korten. Tussen de bladsteel en het takje waaraan het blad vast zit wordt door dit hormoon een kurklaagje gemaakt. Als dit laagje is gevormd wordt de verbinding minder sterk en breekt het blad gemakkelijk af. Bij een zuchtje wind of door een regendruppel dwarrelt het naar de grond.

Bos in herfstkleuren ©JosVink

Groenblijvende bomen

Sommige bomen laten hun blad niet vallen. Dit geldt voor de meeste naaldbomen maar ook voor bijvoorbeeld de hulst. Dit is overigens de enige groenblijvende loofboom die bij ons van nature voorkomt. Dat heeft te maken met de grond waarop deze bomen groeien. Bomen die groeien op voedselarme grond kunnen niet genoeg voedsel opnemen om jaarlijks al hun bladeren of naalden te vernieuwen. Ze kiezen ervoor om hun blad te behouden, maar hebben wel speciale maatregelen genomen om 's winters niet uit te drogen. De bladeren zijn bijvoorbeeld leerachtig zoals bij hulst of ze zijn opgerold en wasachtig (naalden).

Kleuren in het bos

Voordat de bladeren van de takjes losraken zorgt de boom ervoor dat kostbare voedingsstoffen, die in het blad zitten, terug worden gehaald. Ze worden opgeslagen in de takjes en knoppen waaruit het volgende voorjaar nieuwe bladeren komen.

Een belangrijke stof die 's zomers in het blad zit is bladgroen of chlorofyl. Met deze stof haalt het blad kooldioxide (CO₂) uit de lucht. Dat CO₂ wordt samen met door de wortels opgezogen water omgezet in suikers en zuurstof. Dat is een heel belangrijke functie van het bos: een schadelijke stof wordt omgezet in het voor ons en ander leven kostbare zuurstof.

Bladgroen waardoor het blad zijn groene kleur heeft wordt in de herfst teruggetrokken en andere kleurstoffen blijven achter. Deze kleurstoffen met moeilijke namen zorgen voor de bladverkleuring naar rood (anthocyaan), naar geel (xantofyl) en oranje (caroteen).

De mate waarin het bos verkleurt is per jaar verschillend. Mooie rustige, warme en zonnige nazomerdagen en nachten zonder nachtvorst kunnen zorgen voor een Indian summer waarin je nog lang van het kleurenspektakel kunt genieten. Een flinke nachtvorst of een vroege herfststorm kan er voor zorgen dat de bladeren al vallen voordat ze de kans krijgen om te verkleuren.

Onderga de invloed van de natuur...

AUTEUR: EVERT WOULD

...en leer jezelf daardoor kennen

Veel mensen zitten met levensvragen en ervaren hun werk als zinloos. Depressieve gevoelens liggen dan op de loer. Bezig zijn met de natuur, terug gaan in de tijd kan een helend proces op gang brengen. Door mijn opleiding tot sjamaan kan ik mensen hierbij helpen. De kunst is om leerlingen niet te vertellen hoe iets moet, maar om hen door zelf doen dingen te laten ontdekken of tot stand te laten brengen. Ik haal mensen uit hun comfort-zone door ze bijvoorbeeld zelf brood te laten maken zoals het in de oertijd gebeurde. Zij malen de graankorrels uit onze eigen tuin en kneden daar deeg van. Zij bouwen een oven van losse stenen en stoken zelf het vuur. En dan moet het deeg garen zonder aanbranden. Dit gaat gepaard met de nodige problemen en frustraties. Een leerling kreeg het maar niet voor elkaar om een oven van losse stenen te stapelen. Het bouwsel stortte telkens in. Door kleine aanwijzingen te geven liet ik haar zelf ontdekken waarom de stenen niet bleven staan.

Zelfgebakken brood ©LenieDoornkamp

Tuin ©EvertWoud

Ook afstand kunnen nemen is belangrijk. Soms moet je zeggen: 'Morgen probeer ik het weer'. Toen het de volgende dag toch lukte daalde er een diepe tevredenheid op haar neer. Door zelf te ontdekken hoe dingen het beste werken, kun je je technieken uit de oertijd eigen maken en komt de waardering voor jezelf weer terug. Heel belangrijk zijn de diepgaande gesprekken die je voert tijdens het werk. Zo creëer je een bedding waarin je je veilig kunt voelen en zogenaamde mislukkingen niet zo hard aankomen.

Onze tuin in Drouwenerveen is ondersteunend aan deze ontdekkingsreis. Hij rust op een plaat van Scandinavisch zand in de omliggende veengrond. Ik merk dat Scandinavisch zand voor mij beter werkt dan Zuid-Europees zand. Het voelt goed want ik hoor bij het Noorden. Daarom kom ik hier tot rust en dat geef ik door aan de cursisten. De ontwikkeling van de tuin gaat niet volgens een plan naar een doel toe. Ik laat de dingen gebeuren en ben telkens verrast waar de natuur weer mee aankomt. Welke nieuwe soorten er weer ontkiemen, hoe verschillende soorten samen opgroeien. Als een bepaalde soort te dominant wordt grijp ik wel in, maar verder mag de tuin zelf bepalen wat er groeit en op welke manier. Eigenlijk ondergaat de tuin hetzelfde proces als de cursisten. Naar eigen inzicht opgroeien in een veilige bedding met af en toe een klein zetje in de goede richting.

Natuurwerkdag bij 't Ven

AUTEUR: ANNIE BARKEMA

Het vriest nog als ik deze zaterdagochtend op de fiets stap. Ik merk meteen dat ik vergeten ben om mijn muts op te zetten. De wind blaast guur in mijn gezicht. Gelukkig schijnt de zon wel. De weersvoorspelling had het dan ook over zonnig weer met een zwakke zuidoostelijke wind en een temperatuur van rond de 7°C. Een goede dag om aan het werk te gaan in de natuur.

Het valt deze vroege ochtend op dat de vogels na een regenachtige periode helemaal in de stemming zijn voor de lente, want de vinken, koolmezen, pimpelmezen, merels en lijsters zingen me toe dat het een lieve lust is. Vanuit de verte laat zelfs de bonte specht zijn roffel horen. Meefluitend en -zingend fiets ik door naar de plek waar we de bramen en het bomen-opschot te lijf zullen gaan. Ik heb me namelijk aangemeld bij de vrijwilligersgroep van 't Ven, een klein natuurgebiedje in de buurt van Poolshoogte. Ik ken het niet en ben benieuwd hoe het er zal zijn. Het duurt even voordat ik 't Ven bereik. Het is echt een verborgen pareltje. Tussen de bomen zie ik mijn eindpunt, de keet van Landschapsbeheer Drenthe.

Ik ben nog vrij vroeg en ik kan even rustig de omgeving in mij opnemen. Voor mij ligt een ven, nog vol water van de regen van de afgelopen tijd. Er omheen een hek waarbinnen een vijftal schapen lopen. Om het ven heen is bos. Ook hier vogels die zich goed laten horen. Wat een prachtige plek.

Ik en de andere vrijwilligers worden ontvangen met koffie en thee en al snel wordt er kennis met elkaar gemaakt. Er zijn wat oude getrouwen die al heel lang meehelpen als vrijwilliger, maar ook een grote groep nieuwe vrijwilligers. Er wordt verteld dat 't Ven al 30 jaar door vrijwilligers wordt onderhouden. De eerste lichte kwam voort uit personeel en vrienden van natuurwinkel De Ieme. Eerst kwam men één keer per jaar. Vandaag de dag wordt er vanaf september tot maart één keer per maand de handen uit de mouwen gestoken. In deze (ver)nieuw(d)e groep heeft iedereen op zijn of haar manier een bepaalde band met de natuur die maakt dat ze zich in willen zetten. Dat geeft meteen al een soort van verbondenheid onderling. De sfeer is daarom gezellig en ontspannen.

Na de koffie krijgen we een korte uitleg en wordt het gereedschap uitgedeeld. We gaan aan de slag. We verdelen ons over het gebied en gaan de bramen en het bomen-opschot te lijf. De bramen zijn nog klein en vrij makkelijk te verwijderen en het aantal boompjes valt ook erg mee. Tijdens het werken is er regelmatig even een moment om met elkaar in gesprek te gaan en elkaar verder te leren kennen. Het is echt lekker om op deze manier met elkaar

aan het werk te zijn in de natuur. En ongemerkt schonen we heel wat meters van 't Ven op. We hebben nog twee keer een pauze, waarbij de laatste, lekkere soep en broodjes, is gesponsord door, hoe kan het anders, natuurwinkel De Ieme uit Borger. Tevreden stellen we vast dat het een goede ochtend was. In september hopen we elkaar hier bij 't Ven weer te treffen. Ik kan niet wachten tot het zo ver is en stap zonder muts maar goed gemust weer op mijn fiets weer terug naar huis.

Foto: ©Jaap de Bruijn

Werken aan 't Ven, Foto: © Jaap de Bruijn

ivn natuur
educatie
Borger-Odoorn

Natuurmoment

AUTEUR: JOS VINK

Oh denneboom, wat zijn je takken wonderschoon!

Misschien wel één van de meest gezongen kerstliedjes. Wie kent het niet? Wel goed om te weten dat we in ons land bijna nooit een dennenboom toezingen, want die zie je zelden in de woonkamers. Alhoewel, tegenwoordig kun je in het park De Hoge Veluwe gratis een grove den ophalen rond de kerstdagen.

Ik heb een heel speciale herinnering aan de dennenboom, waarvan ik een foto bij dit verhaaltje plaats. Dit natuurmoment wil ik met jullie delen. Al eerder schreef ik dat ik als jochie jaarlijks een paar weken vanuit het Utrechts veenweidegebied naar de Veluwe fietste.

We verbleven als gezin altijd enkele weken in een primitief zomerhuisje (geen elektriciteit en stromend water) op diverse plekjes op de Veluwe. In de jaren vijftig logeerden we in Ermelo in een huisje vlakbij de spoorlijn. Een spoorlijn was al bijzonder voor mij. Waar ik opgroeide was geen spoorlijn in de buurt. Treinen vond ik prachtig! Maar daarover gaat dit verhaaltje niet. Met het gezin maakten we regelmatig een wandeling langs de spoorlijn. Ja, dat deed je toen nog. We staken zelfs halverwege gewoon het spoor over.

Toen we dat een keer deden zag ik een heel hoge dennenboom. Dit werd het plekje waar ik tijdens deze vakantie regelmatig terugkeerde. Ik vond de boom prachtig! De naalden, de dennenappels, de geur. Nog steeds als ik in een dennenbos kom en de speciale geur van zo'n bos opsnuff denk ik eraan terug. Als ik nu de foto zie denk ik: wat een lelijke boom. De machtige vliegdennen die we tijdens latere vakanties in het park De Hoge Veluwe zagen waren pas echt mooi.

Maar toch de grote dennenboom blijf ik me altijd herinneren. De ontmoeting met die boom en enkele andere natuurherinneringen uit een ver verleden hebben mijn latere leven beïnvloed. Mede daarom ben ik lid van het IVN en vrijwilliger bij diverse natuurclubs. Boswachter ben ik niet geworden maar dat wilde ik als kind heel graag.

Ik ben mijn ouders nog altijd dankbaar voor de fijne vakanties, die ik samen met mijn broer en zus mochten beleven op de mooie Veluwe. Ik kom daar nog steeds heel graag. Ik gun elk kind van deze tijd zo'n natuurherinnering die het nooit meer vergeet. Mijn reisjes naar de Veluwe op de fiets vanuit Lopik bewijzen dat je daarvoor niet de hele wereld over hoeft te reizen. Natuurwonderen beleef je dicht bij huis. Het IVN helpt daarbij. Dat bewijst de paddenstoelenwandeling voor kinderen waarover elders in dit blad een verslagje staat.

©Jos Vink

Omdat er geen leden waren die een nieuw natuurmoment met ons deelden plaatste ik mijn tweede herinnering. Desiree Bergsma deed dat de vorige keer ook al. Er zijn onder onze leden toch wel anderen die zich een bijzondere ontmoeting in de natuur herinneren? Deel zo'n moment met de redactie. Als je geen schrijver bent. Het kan ook mondeling!

Jos Vink

Foto De Schuttevaer © Teijo Doornkamp

Excursie Marker Wadden

AUTEUR: LENIE DOORNKAMP

De activiteitencommissie van onze IVN afdeling Borger-Odoorn had een bijzonder leuk uitje bedacht. Namelijk een excursie naar de Marker Wadden, een groot project dat zorgt voor natuurherstel van het Markermeer. Op de website van Natuurmonumenten valt daarover veel te lezen. Wij bezochten deze dag het hoofdeiland, het enige eiland van de Marker Wadden waar je mag komen. Op de andere eilanden wordt veel onderzoek gedaan naar de flora en fauna.

Uiteindelijk bleek er maar één auto met leden naar Enkhuizen af te reizen die ochtend. Een zestal leden had al in en rondom Enkhuizen voor overnachting gezorgd. In totaal waren wij met elf personen van 'onze club'. Er waren enkele afmeldingen die gerelateerd zijn aan gezondheid in combinatie met het zeer warme weer. Dat is jammer, maar logisch dat men er voor kiest dan niet mee te gaan.

In Enkhuizen troffen we elkaar op zeilschip 'De Schuttevaer', een authentiek zeilschip, gebouwd in 1910 (in Stadskanaal), een koftjalk van 43 meter lang, nu in gebruik voor feesten, personeelsuitjes en dus ook vogelexcursies.

De excursie werd gegeven door Debby Doodeman, een fervent natuurliefhebber en vogelaar. Op het schip lag al-

lerlei informatie over de te verwachten soorten en ook lagen er mooie boeken ter inzage. Debbie heeft uitgelegd welke vogelsoorten we konden verwachten, dit alles is erg afhankelijk van de warmte, de wind en de tijd van het jaar. Om 9:30 uur vertrok het schip.

Bij het vertrek vanuit Enkhuizen kwamen we door het Naviduct Krabbersgat, uniek in de wereld! Hier loopt een autoweg onder het water door, op bijna 11 meter beneden NAP. De schepen gaan via een sluis tussen het Markermeer en het IJsselmeer dus eigenlijk over de weg. Het was bijzonder mooi om te zien hoe dit gaat. Een aquaduct met schutsluis, daar werd de nieuwe naam 'naviduct' voor bedacht.

Nog maar net door de sluis werd er al een pontische meeuw gespot. Het herkennen van meeuwen is een kunst op zich, maar gelukkig waren er ook ervaren vogelaars aan boord die ons op deze vogel attendeerden.

De vaartocht duurde twee uur, zowel heen als terug. De zeilen werden met vereende krachten gehesen, maar er was niet genoeg wind om volledig te kunnen zeilen, dus de motor moest echt een tandje bijzetten. Onderweg werd ons een kopje koffie aangeboden, de spelt/appeltaart moesten we er eventueel zelf bij kopen. Het was ontzettend fijn op het water. Er stond een lekker briesje die ons even de hitte deed vergeten.

Foto ©Lenie Doornkamp

Bij de Marker Wadden aangekomen vielen al direct de vele zeilboten en andere bootjes op van recreanten. Dit is ook wat Natuurmonumenten promoot, kom gerust met je boot en geniet van het eiland... Maar wat we deze dag ook hoorden was dat men zich hier op verkeken bleek te hebben. Het is er eigenlijk al te druk aan het worden. Dat was ook onze persoonlijke ervaring. Eigenlijk was ik verbaasd dat er zelfs een soort veerdienst al heen en weer vaart. Er zijn al vakantiehuisjes en daarbij de vele boten... Dat alles maakt dat het er best al druk kan zijn. Natuurmonumenten heeft een gebouw waar je kunt eten en drinken en er zijn toiletgebouwen voor de bootgasten. Kortom, best toeristisch als je iets verwacht wat nieuwe natuur zou zijn, ook al is het aangelegd.

Maar ik had me natuurlijk ook beter kunnen inlezen van tevoren. Uiteindelijk kwamen wij om te genieten van het varen, de vogels en de natuur, dat hebben we ook zeker wel gedaan. De groep onder leiding van Debby heeft een rondwandeling gemaakt en er zijn vele vogelsoorten gespot. Wij hebben zelf niet meegelopen, dat was me toch even te gek met die hitte! Gelukkig was er een grote uitzichtoren vanwaar je heel mooi uitzicht had over het eiland.

Foto gemaakt vanuit de uitzichtoren: kempiaan ©Lenie Doornkamp

Dit zijn de vogelsoorten die, naast de pontische meeuw, tijdens de excursie gezien zijn:

Meerkoet, waterhoen, waterral, kuifeend, tafeleend, wilde eend, smient, krakeend, slobeend, casarca, bergeend, nijlgans, grauwe gans, knobbelzwaan, oeverwaluw, watersnip, grote zilverreiger, spreeuw, lepelaar, boerenzwaluw, kempiaan, witte kwikstaart, visdief, fuut, steltkluut, bontbekplevier, kleine plevier, wulp, strandplevier, grutto, krombekstrandloper, kleine strandloper, oeverloper, witgat, tureluur, bosruiter, groenpootruiter, kokmeeuw, kleine mantelmeeuw, reuzenster, dwergster, aalscholver, roerdomp, bruine kiekendief, baardman, kleine karekiet, paapje, gele kwikstaart, kneu en rietgors.

Visdief ©Lenie Doornkamp

We moesten om 15:30 uur weer bij het schip zijn voor de terugreis. Dat vertrek werd iets later omdat we moesten wachten op een aantal mensen die niet op tijd terug bij de boot waren...

Er werd ons onderweg een kom wortelsoep aangeboden en dat lieten we ons goed smaken.

Na wederom een mooie vaartocht terug naar Enkhuizen kwamen we daar rond 17:45 uur aan. Van tevoren hadden we overeenstemming bereikt om gezamenlijk te gaan eten als afsluiting van deze dag. Zo togen we naar Herberg De Compagnie voor ons natje en droogje. Het was een gezellig samenzijn. De uren van deze dag vlogen voorbij. Na het eten ging ieder zijns weegs.

We kijken terug op een erg leuke dag. Jammer dat er voor dit uitje weinig animo was, 10% van het totaal aantal leden is toch niet veel. Maar het was ook vakantietijd, dus dat heeft ook vast een rol gespeeld.

We bedanken de activiteitencommissie voor de organisatie en verder alle deelnemers voor het bijdragen aan deze leuke dag!

Uitzicht vanaf de uitzichtoren ©Lenie Doornkamp

Paddenstoelen ontdekken

AUTEUR: ALDA LESSCHEN

Op zondagmorgen 23 oktober hadden, Koos Roggeveld, Ellen Kempers en Alda Lesschen, voor onze IVN-afdeling een paddenstoelexcursie speciaal voor kinderen van 5 t/m 12 jaar georganiseerd. Eventueel konden ook ouders of opa's en oma's meelopen.

Van tevoren hadden we flyers op verschillende plaatsen in Borger en Exloo opgehangen en een mooie route uitgestippeld, Dit resulteerde in een prachtige opkomst. Maar liefst tien enthousiaste kinderen en zes volwassenen stonden bij Exloërkeet op ons te wachten.

Met een stralende zon begonnen we ons programma. Alda heette iedereen welkom en vertelde wat IVN doet en betekent. Koos legde daarna een spel uit waarbij kinderen tien voorwerpen uit de natuur moesten zoeken. Vervolgens vertelde Ellen het een en ander over paddenstoelen, vormen, soorten enz. aan de hand van enkele platen.

De kinderen stonden intussen te popelen om te beginnen aan de wandeling door het bos. Ze kregen een spiegeltje, een zoekkaart, een opdrachtenkaart en een loep-potje mee. Bij iedere paddenstoel werd het spiegeltje fanatiek gebruikt en men wees elkaar op mooie paddenstoelen. Overal werd aandachtig naar gekeken en Koos wees ook op de bijzondere soorten zoals de draadknotszwam, het geweiwzammetje, de koraalzwam, de grote sponszwam enz.

De kinderen hebben samen met de begeleiders genoten van een heerlijke en leerzame ochtend.

Het was een zeer geslaagde excursie.

Foto: Jan Veldman

Foto: Alda Lesschen

Regenwormen

AUTEUR: JAN VELDMAN

Regenwormen zijn nuttige dieren in de bodem. Ze eten en verteren plantenresten en geven de bodem een losse structuur. Ze maken daarbij gangen waardoor regenwater snel afgevoerd kan worden. Mollen eten grote hoeveelheden regenwormen en lijken dus schadelijk te zijn. Maar zo eenvoudig zit de natuur niet in elkaar.

Er zijn in Nederland ongeveer 18 soorten regenwormen die we in drie verschillende categorieën kunnen indelen.

De eerste groep zijn de rode regenwormen. Zij leven dicht aan het oppervlak in de strooisellaag en maken dode wortels en plantenresten fijn. Deze verteren hierdoor sneller en de grond wordt losser.

De tweede groep zijn de grauwe wormen. Deze leven in de bovenste 30 cm van de bodem en eten zich door de grond heen. Hierbij mengen ze de bodemdeeltjes met humus waardoor een korrelige structuur ontstaat.

De derde groep zijn de pendelaars. Deze leven diep in de bodem, in verticale gangen waar zij hun hele leven doorbrengen. Deze pendelaars komen naar boven (vaak in vochtige nachten) en nemen plantendelen mee op de terugweg. Hierdoor brengen zij lucht in de bodem en voeding voor de plantenwortels naar diepere grondlagen. De kanalen dienen tevens voor de snelle afvoer van regenwater naar de ondergrond.

En de mol dan? Door de consumptie van regenwormen zorgt deze ervoor dat er niet teveel wormen in de grond voorkomen. Vooral de grauwe regenworm kan bij grote dichtheden (meer dan 500 stuks per vierkante meter) problemen veroorzaken. Als zij zich bij deze dichtheden door de grond eten kneden zij de grond keer op keer waardoor er een plakkerige massa ontstaat. Bij droogte wordt die zo hard als beton (zeker op kleiige bodems) en plantenwortels kunnen er niet meer in doordringen. Ook het bewerken van de grond wordt dan moeizaam. Het is dus nuttig dat mollen, maar ook merels, etc. de populatie regenwormen onder controle houden.

Beleef de natuur

